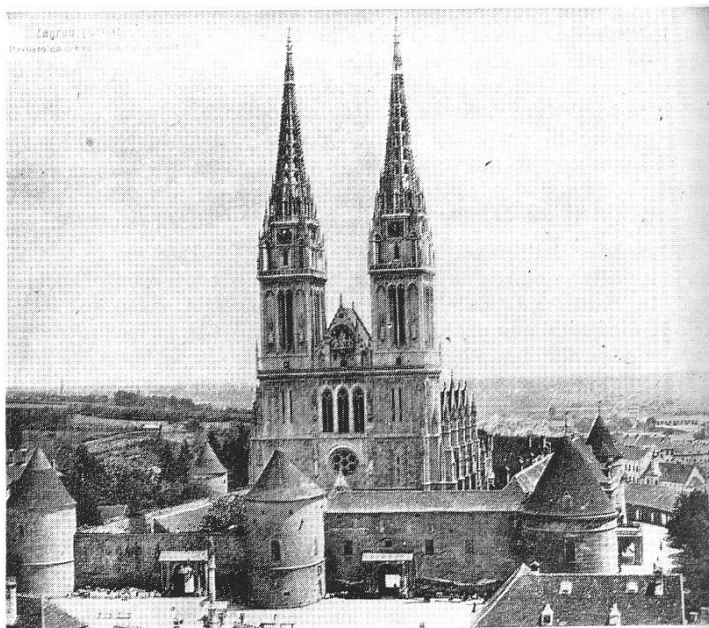

IZLOŽBA I SIMPOZIJ O ARHITEKTU HERMANNU BOLLÉU

ZAGREBACKA KATEDRALA
PRIJE RUSENJA BAKACEVE
KULE

OBRтна SKOLA U
ZAGREBU

Od 17. do 27. prosinca održana je u Muzeju grada Zagreba na Gornjem gradu izložba posvećena zagrebačkom graditelju Hermannu Bolléu u povodu stote obljetnice njegova dolaska u Hrvatsku i pedesete obljetnice njegove smrti. U pamćenju zagrepčana Bolléovo je ime ostalo trajno vezano uz nesretnu restauraciju katedrale, a također uz restauraciju niza drugih crkava i samostana u Hrvatskoj — franjevačke crkve na Kaptolu, crkve sv. Marka na Gornjem gradu ili prošteništa u Mariji Bistrici — tako da je izraz »boletika«, izveden od njegova imena, postao općenito sinonim za pogrešan stav u zaštiti spomenika. Metoda kojom se Bollé služio kod restauriranja starih crkava — a to je metoda vraćanja spomenika (građevine u pretpostavljeno ili poznato izvorno stanje — odavno je napuštena, ali u vrijeme kad je Bollé živio ona je bila legitimna u cijeloj Evropi, njom su se restaurirale crkve u Austriji, Njemačkoj, Francuskoj, pa Bolléu

ide prigovor utoliko što je on bio upravo tipičan predstavnik svoga doba, doba prosvjetiteljskog optimizma i još nepomućene vjere u napredak i ljudsku pamet. Prisjetimo se, međutim, da Bollé nije bio samo restaurator, da je on prvenstveno arhitekt koji je doduše razmišljao i stvarao u duhu shvaćanja i ukusa druge polovine 19. stoljeća, ali je to činio neosporno talentirano i na profesionalnoj razini koja je bila znatno iznad naših tadašnjih prilika. Podrijetlom iz Kölna, učenik slavnog Friedricha Schmidta, Bollé je od svoga dolaska u Hrvatsku 1876. a osobito nakon preseljenja u Zagreb 1879, kroz puna tri desetljeća sve svoje stvaralačke i organizacione energije posvetio Zagrebu i Hrvatskoj. Bio je desna ruka neumornog Ise Kršnjavoga, djelovao je kao arhitekt, urbanist, restaurator, član različitih gradskih odbora i komisija, pokretač Društva umjetnosti i konačno kao dugogodišnji direktor Muzeja za umjetnost i obrt i Obrtne škole, prvog

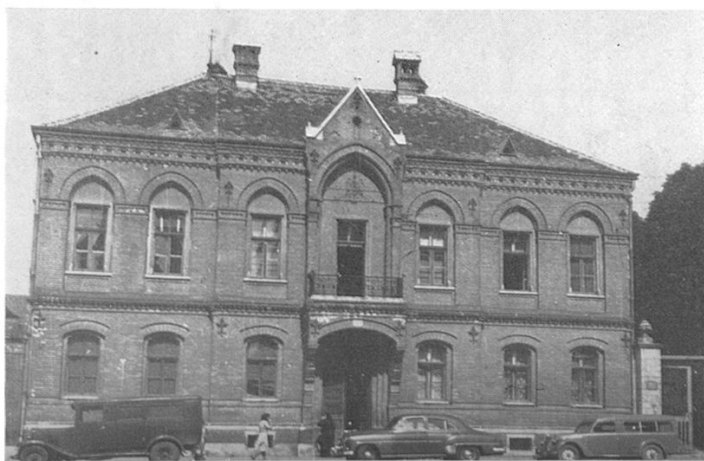
našeg umjetničkog učilišta, u kojemu je odgojio generacije vještih graditelja i majstora-umjetnika najrazličitijih struka, bez kojih je bio nezamisliv rad na restauriranju vrijednih historijskih spomenika. Ako bi se dakle moglo reći da je Bollé kao stranac vršio tipičnu ulogu »kulturtregera«, tome treba nadodati da je on — prešavši s protestantizma na katolicizam, prihvativši Hrvatsku kao svoju drugu domovinu — tu misiju obavljao pošteno i na visokoj kulturnoj i umjetničkoj razini. O tome možda najrječitije svjedoče njegove mnoge građevine po Zagrebu, koje su po svojoj jednostavnosti i odmjerenoj arhitekturi, ali možda još više po svom izvanrednom smještaju u prostoru, uočljive točke urbanog pejzaža, gotovo nezaobilazne u svakom pokušaju prisjećanja na Zagreb — spomenimo samo na primjer tornjeve katedrale, zgradu Muzeja za umjetnost i obrt, evangeličku crkvu u Gundulićevoj ulici, kanoničke i prebendarske kurije na Kaptolu

PALACA PONGRATZ (srušena) NA JELACIĆ TRGU
(DANAS TRG REPUBLIKE)

CRKVA GROBLJA MIROGOJ

KURIJA NA KAPTOLU

lu, nekadašnju popularnu vilu Weiss, ili izvanredni arhitektonski kompleks Mirogoja koji dominira sjevernom panoramom Zagreba. Pa ipak, uza sve što je Zagrebu dao, taj se grad nije njega sjetio ni jednom uličicom, ni jednom jedinom spomen-pločom. Upravo se tom praznom polju našeg pamćenja, tom našem tipičnom zaboravu, obratila ova opsegom skromna, ali namjerom daleko-sežna izložba. Pokazala je Bolléu u punom rasponu njegovih mogućnosti i njegovih interesa od prostoručnog nacrtu za kvaku ili svijetnjak do nacrtu palače, ali iznosi na vidjelo i cijeli niz novih podataka koji će pomoći da se zakruži poznavanje Bolléovog ogromnog opusa i točnije prosudi njegova uloga u razvitku novije hrvatske umjetnosti. — Svojevrsna je dopuna izložbe bio dvodnevni znanstveni simpozij o Hermannu Bolléu, održan u prostoriji izložbe, a u organizaciji Instituta za povijest umjetnosti. U ukupno 17 održanih referata dodirnuo je

više tema u vezi s Bolléom, od čega nam se najvažnijim čini pokušaj da se na nov način pristupi vrednovanju historicizma, ideologije koja je vladala u 19. stoljeću i kojoj je Bollé bio do kraja života odan. Historicizam je, naime, za suvremenu teoriju umjetnosti oduvijek bio, a ostao je to dobrim dijelom i danas, nerješiv problem, pa ga je ona uglavnom izbjegavala, prihvaćajući godinama osudu historicizma što su je — boreći se za svoje »mjesto pod suncem« — izrekli pioniri moderne arhitekture početkom XX stoljeća. Takav stav onemogućavao je teoretsko objašnjenje značajnih ostvarenja historicizma na području gradogradnje u 19. stoljeću, kad nastaju prvi velegradovi — što postaje osobito važno danas kad se interes arhitekata i teoretičara sve više pomiče s pojedinačne građevine na urbane strukture, na problem grada u cjelini.

Simpozij je, dakle, ukazao na mogućnost da se historicizmu priđe na nov na-

čin — da se naime historicizam, a time i arhitektura Hermanna Bolléa sagleda kroz njen odnos prema gradu, da se vrijednost historicističke arhitekture izvodi iz njene urbane funkcije, a ne obrnuto. »Bollé u funkciji grada« bio je naslov referata što ga je podnijela dr Željka Čorak, jedan od organizatora ove manifestacije, a on bi se mogao uzeti kao osnovna teza izložbe i simpozija. Nije više u prvome planu pitanje kojemu od neostilova ili njihovih brojnih derivata pripada Bolléova arhitektura, slijedi li ona stroge zakone stila ili im se odupire, nego kakva je uloga historicističke građevine unutar urbanog tkiva, u ukupnoj slici grada. Otvarajući prvi put u nas raspravu o historicizmu, dajući mu novo tumačenje, ova je izložba omogućila i nov pristup Bolléovom djelu i otvorila put za pravednije vrednovanje ovoga s nepravom zaboravljenog arhitekta.

ZARKO DOMLIJAN